

سرشناسه:	نورمفیدی، سید مجتبی، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور:	حکم ظاهری؛ پذیرش یا انکار؟ / سید مجتبی نورمفیدی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری:	۳۰۴ ص.
شابک:	۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۶۹۴ - ۹۷ - ۰
وضعیت فهرست نویسی:	فیا.
موضوع:	حکم ظاهری (فقه)
موضوع:	حکم واقعی (فقه)
رده بندی کنگره:	۱۳۹۳ ن۸ح / BP۱۹۸/۶
رده بندی دیویی:	۲۹۷ / ۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی:	۳۷۳۳۹۸۴

انشارات مرکز فقهی ائمه اطهار

حکم ظاهری؛ پذیرش یا انکار؟

ناشر: مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام

مؤلف: سید مجتبی نورمفیدی ○ نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۳

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان ○ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: یاران

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۶۹۴ - ۹۷ - ۰

مراکز پخش

قم، میدان معلم، مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام، تلفن: ۳۷۷۴۹۴۹۴ و ۳۷۸۳۲۳۰۳
 قم شعبه ۱: خیابان ارم، جنب مدرسه کرمانی ها، تلفن: ۳۷۷۴۴۲۸۱ و ۳۷۷۴۴۲۷۱
 شعبه تهران: سه راه ضرابخانه، پاسداران، خیابان شهید کاشی ها، پلاک ۶، تلفن: ۲۲۸۴۳۹۶۵

حکم ظاهری

پذیرش یا انکار؟

استاد محقق سید مجتبی نورمفیدی

فهرست اجمالی مطالب

۹	□ مقدمه
۱۱	□ پیش‌گفتار
۱۵	□ بخش اول: ارزیابی تقسیم حکم شرعی به واقعی و ظاهری
۱۷	● فصل اول: بررسی نظریات مختلف پیرامون حکم ظاهری
۱۹	گفتار اول: اصطلاحات حکم ظاهری
۲۳	گفتار دوم: تنقیح موضوع بحث
۲۷	گفتار سوم: آراء و انظار
۴۱	گفتار چهارم: نظریه برگزیده
۶۳	گفتار پنجم: بررسی اشکالات نظریه برگزیده
۷۱	گفتار ششم: مبعّدات حکم ظاهری
۷۵	● فصل دوم: آثار پذیرش یا انکار حکم ظاهری
۷۷	گفتار اول: اجزا
۸۷	گفتار دوم: جریان استصحاب در مؤدای امارات
۹۱	● خاتمه: تنبیهات

۹۳	تنبیه اول: تصویب در احکام ظاهری
۹۷	تنبیه دوم: اجتماع دو حکم ظاهری
۱۰۱	تنبیه سوم: امکان جعل حکم ظاهری قبل از حکم واقعی
۱۰۳	□ بخش دوم: جمع بین حکم واقعی و ظاهری
۱۰۵	● فصل اول: محذورات تعبد به ظن
۱۰۷	مقدمه
۱۱۱	گفتار اول: ادله ابن قبه بر عدم امکان تعبد به ظن
۱۱۵	گفتار دوم: محذورات تعبد به ظن
۱۲۱	گفتار سوم: تنقیح موضوع بحث
۱۲۷	● فصل دوم: بررسی وجوه جمع حکم واقعی و ظاهری (با توجه به سه محذور ملاک، مبادی و خطاب)
۱۲۹	گفتار اول: وجه اول (راه حل اول شیخ انصاری) و بررسی آن
۱۳۳	گفتار دوم: وجه دوم (راه حل دوم شیخ انصاری) و بررسی آن
۱۴۷	گفتار سوم: وجه سوم (راه حل اول محقق خراسانی) و بررسی آن
۱۵۹	گفتار چهارم: وجه چهارم (راه حل دوم محقق خراسانی) و بررسی آن
۱۶۷	گفتار پنجم: وجه پنجم (راه حل سوم محقق خراسانی) و بررسی آن
۱۸۱	گفتار ششم: وجه ششم (راه حل سید فشارکی) و بررسی آن
۱۹۳	گفتار هفتم: وجه هفتم (راه حل محقق اصفهانی) و بررسی آن
۱۹۹	گفتار هشتم: وجه هشتم (راه حل محقق نائینی) و بررسی آن
۲۲۹	گفتار نهم: وجه نهم (راه حل برگزیده)
۲۳۷	● فصل سوم: بررسی وجوه جمع حکم واقعی و ظاهری (با توجه به محذور تفویت مصلحت و القای در مفسده)

مقدمه.....	۲۳۹
گفتار اول: وجه اول (راه حل شیخ انصاری) و بررسی آن.....	۲۴۱
گفتار دوم: وجه دوم (راه حل محقق نائینی) و بررسی آن.....	۲۵۱
گفتار سوم: وجه سوم (راه حل محقق اصفهانی) و بررسی آن.....	۲۵۹
گفتار چهارم: وجه چهارم (راه حل برگزیده).....	۲۶۵
● فصل چهارم: وجوه جمع حکم واقعی و ظاهری (با توجه به محذور نقض غرض).....	۲۶۹
مقدمه.....	۲۷۱
گفتار اول: وجه اول (راه حل محقق اصفهانی) و بررسی آن.....	۲۷۳
گفتار دوم: وجه دوم (راه حل محقق عراقی) و بررسی آن.....	۲۷۷
گفتار سوم: وجه سوم (راه حل برگزیده).....	۲۸۹
□ فهرست منابع و مآخذ.....	۲۹۲
□ فهرست تفصیلی مطالب.....	۳۰۱

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

بر کسانی که اندک آشنایی با علم اصول فقه و تأثیر فراوان آن در فقه و سایر علوم دارند، پوشیده نیست که یکی از اساسی ترین و مفیدترین بحث ها، مباحث مربوط به حکم، تعریف و بیان حقیقت و اقسام آن است. در تقسیم بندی هایی که برای حکم وجود دارد، معروف ترین آن ها تقسیم آن به حکم واقعی و ظاهری است.

تتبع در تاریخ علم اصول نشان می دهد که این تقسیم در دوره های اولیه این علم مطرح نبوده و در دوره های اخیر تجلی نموده است. مع الأسف تاکنون تحقیق و پژوهش نسبت به این بحث در علم اصول به صورت مستقل و خاصی نبوده است، بلکه به مناسبت بحث های مختلف در امارات و اصول عملیه از آن سخن به میان آورده می شود.

این که در شریعت آیا شارع مقدس در هر واقعه ای دو حکم دارد؛ یکی واقعی و دیگری ظاهری، بحث های علمی متعددی را از قبیل کیفیت جمع بین حکم واقعی و ظاهری و نیز این که مجعول در احکام ظاهری - اعم از امارات و اصول عملیه - چیست؟ به دنبال داشته است، علاوه ثمرات مختلف دیگری نیز در موارد مختلف به همراه دارد.

محقق نائینی رحمته الله به تبعیت از آخوند خراسانی رحمته الله تصریح می‌کند که قاعده اشتراک در تکلیف فقط نسبت به احکام واقعی است، اما در احکام ظاهریه در خصوص اصول عملیه این قاعده جریان ندارد. ایشان معتقد است: «ان الاشتراك انما يكون في التكاليف الواقعية وأما التكاليف الظاهرية التي تؤدي إليها الأصول العملية فليس محلّ لتوهم الاشتراك فيها».^۱ بنابراین لازم است این تقسیم به صورت مستقل و اساسی مورد بحث قرار گیرد و روشن شود که آیا چنین تقسیمی صحیح است یا این که در شریعت یک نوع حکم بیشتر نداریم و آن حکم واقعی است و آن چه را که حکم ظاهری می‌نامند در حقیقت حکم نیست و از این جهت نیازی به مبادی و مقدمات ندارد و نیز آثار حکم در آن جاری نمی‌شود و بنابراین دیگر بحثی به عنوان جمع بین حکم واقعی و ظاهری معنی پیدا نمی‌کند.

کتاب پیش رو که بحث‌های خارج اصول، استاد ارزشمند حوزه علمیه قم، حضرت مستطاب حجة الاسلام والمسلمین آقای سید مجتبی نورمفیدی دامت توفیقاته است، متضمن چنین بحثی است. انصاف آن است که مؤلف محترم با دقت کافی جنبه‌های مختلف این تقسیم و آثار متعدد آن در مباحث مختلف اصول فقه را مورد کنکاش و دقت قرار داده است. ضمن تقدیر و تشکر از ایشان، امید است مورد توجه فضلاء و محققین قرار گیرد.

مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام